Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

16 юли 2015 година*

„Преюдициално запитване — Сътрудничество по граждански и търговски дела — Компетентност по въпроси, свързани със задължения за издръжка — Регламент (ЕО) № 4/2009 — Член 3, букви в) и г) — Искане за издръжка на ненавършили пълнолетие деца, предявено в хода на производство за съдебна раздяла в държава членка, различна от държавата, в която децата имат обичайно местопребиваване“

По дело C-184/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Corte suprema di cassazione (Италия) с акт от 25 февруари 2014 г., постъпил в Съда на 14 април 2014 г., в рамките на производство по дело

A

срещу

B,

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: M. Ilešič, председател на състава, A. Ó Caoimh, C. Toader (докладчик), E. Jarašiūnas и C. G. Fernlund, съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за A, от C. Rimini, avvocato,

— за B, от S. Callegaro, avvocato,

— за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от G. Palatiello, avvocato dello Stato,

— за гръцкото правителство, от M. Germani и I. Kotsoni, в качеството на представители,

— за полското правителство, от B. Majczyna, в качеството на представител,

* Език на производството: италиански.

— за Европейската комисия, от F. Moro и M. Wilderspin, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 16 април 2015 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 3, букви в) и г) от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ L 7, 2009 г., стр. 1).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между A и съпругата му B относно искане за издръжка на двете им ненавършили пълнолетие деца, предявено в държава членка, различна от тази, в която последните имат обичайно местопребиваване, в хода на производство за съдебна раздяла на родителите.

Правото на Съюза

Конвенция за международното събиране на издръжка на деца и на други членове на семейството

3 В преамбюла на Конвенцията за международното събиране на издръжка на деца и на други членове на семейството, сключена в Хага на 23 ноември 2007 г. (наричана по-нататък „Хагската конвенция от 2007 г.“) и одобрена от името на Европейския съюз с Решение 2011/432/ЕС на Съвета от 9 юни 2011 г. (ОВ L 192, стр. 39), се напомня, че висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата.

4 Член 20, параграф 1, буква е) от тази конвенция предвижда:

„Решение, постановено в една договаряща държава („държава по произход“), се признава и изпълнява в останалите договарящи държави, ако:

[…]

е) решението е било постановено от орган, който е компетентен по отношение на въпросите, свързани с личния статус или родителската отговорност, освен ако компетентността му се е основавала единствено на гражданството на една от страните“.

Конвенция от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела

5 Член 5, точка 2 от Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32), изменена с Конвенцията от 9 октомври 1978 г. за присъединяването на Кралство

Дания, Ирландия и Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия (ОВ L 304, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3, наричана по-нататък „Брюкселската конвенция“), гласи:

„Срещу лице с местоживеене в една договаряща държава може да бъде предявен иск в друга договаряща държава:

[…]

2) по делата за издръжка — в съдилищата [на мястото, където получаващият издръжка има местоживеене или обичайно пребиваване, или ако делото е свързано с производство относно гражданското състояние на лице — в съда, който съобразно своето право е компетентен да разглежда такова производство, освен ако тази компетентност се основава единствено на гражданството на една от страните];

[…]“.

Регламент (ЕО) № 44/2001

6 Член 5, точка 2 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1) се съдържа в раздел 2, озаглавен „Специална компетентност“. Този член гласи:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в друга държава членка:

[…]

2) по делата за издръжка — в съдилищата на мястото, където получаващият издръжка има местоживеене или обичайно пребиваване, или ако делото е свързано с производство относно гражданското състояние на лице — в съда, който съобразно своето право е компетентен да разглежда такова производство, освен ако тази компетентност се основава единствено на гражданството на една от страните;

[…]“.

Регламент (ЕО) № 2201/2003

7 Съображения 5 и 12 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183), гласят:

„(5) За да се гарантира равенството на всички деца, настоящият регламент обхваща всички решения относно родителската отговорност, включително мерките за защита на детето, независимо от каквато и да е връзка с брачното производство.

[…]

(12) Основанията за определяне на компетентността по делата за родителската отговорност, създадени с настоящ[ия регламент], са оформени в светлината на [висшия] интерес на детето и особено на критерия на близостта. Това означава, че компетентността на първо място трябва да се отнася към държавата членка на обичайното пребиваване на детето, освен в някой случаи на промяна на пребиваването на детето по силата на споразумения между носителите на родителската отговорност“.

8 Член 1 от посочения регламент е озаглавен „Обхват“ и гласи:

„1. Настоящият регламент се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се до:

а) развод, [съдебна] раздяла или [унищожаване] на брака;

б) определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност.

[…]

3. Настоящият регламент не се прилага за:

[…]

е) задълженията за издръжка;

[…]“.

9 Член 2, точка 7 от споменатия регламент дефинира родителска отговорност като „всички права и задължения, отнасящи се до лицето или имуществото на детето, които са предоставени на физическо или юридическо лице по силата на решение, на закона или по силата на споразумение, имащо еднакъв правен ефект“, включително по-специално и „правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения с детето“.

10 Член 8, параграф 1 от същия регламент предвижда:

„Съдилищата на държава членка са компетентни по делата, свързани с родителската отговорност за детето, ако детето има обичайно местопребиваване в тази държава членка по времето, когато съдът е сезиран“.

Регламент № 4/2009

11 Съгласно съображения 1—3 от Регламент № 4/2009 същият регламент и по-специално регламенти № 44/2001 и № 2201/2003 предвиждат мерки в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици и целят, наред с другото, засилване на съвместимостта на приложимите в държавите членки правила относно стълкновението на закони и на юрисдикции.

12 В съображение 8 от Регламент № 4/2009 се напомня, че в рамките на същия регламент следва да се вземе предвид по-специално Хагската конвенция от 2007 г.

13 Съображение 15 от посочения регламент гласи:

„За да се защитят интересите на взискателите по вземания за издръжка и да се улесни доброто упражняване на правосъдие в Европейския съюз, следва да бъдат адаптирани правилата относно компетентността, произтичащи от Регламент [№ 44/2001] […]“.

14 Член 3 от споменатия регламент, съдържащ се в глава II, озаглавена „Компетентност“, гласи:

„Компетентни по искове за задължения за издръжка в държавите членки са:

а) съдът по обичайно местопребиваване на ответника, или

б) съдът по обичайно местопребиваване на взискателя, или

в) съдът, който по силата на закона на съда е компетентен да разглежда иск за гражданското състояние на лицата, когато искът за издръжка [е акцесорен спрямо] този иск, освен ако компетентността не се основава единствено на гражданството на едната от страните, или

г) съдът, който по силата на закона на съда е компетентен да разглежда иск за родителска отговорност, когато искането за издръжка [е акцесорно спрямо] този иск, освен ако тази компетентност не се основава единствено на гражданството на едната от страните“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

15 A, съпругата му B и двете им ненавършили пълнолетие деца са италиански граждани, които постоянно пребивават в Лондон (Обединено кралство). Децата са родени в този град съответно на 4 март 2004 г. и на 5 август 2008 г.

16 На 28 февруари 2012 г. A предявява пред Tribunale di Milano (Първоинстанционен съд, Милано, Италия) иск за обявяване на раздяла с B по вина на последната и за постановяване на съвместно упражняване на родителските права върху двете им ненавършили пълнолетие деца, които да останат да живеят при майка си, като предлага да ѝ плаща месечна издръжка за обучението и отглеждането им в размер на 4 000 EUR.

17 B предявява насрещен иск пред същия съд да обяви раздяла със съпруга ѝ по вина на последния и да ѝ присъди месечна издръжка от 18 700 EUR, като при това твърди, че италианският съд не е компетентен да разгледа въпросите, свързани с режима на упражняване на родителските права, определяне мястото на пребиваване, правото на лични отношения и контакти с децата, както и приноса за издръжката им, тъй като счита, че след като с A винаги са живели в Лондон и децата са родени и живеят там, компетентен съгласно Регламент № 2201/2003 е съд в Обединеното кралство.

18 С определение от 16 ноември 2012 г. Tribunale di Milano приема, че съгласно член 3 от Регламент № 2201/2003 е компетентен да се произнесе по иска за съдебна раздяла.

19 Въз основа на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 този съд обаче установява, че след като децата имат обичайно местопребиваване в Лондон, компетентни да се произнесат по въпросите, свързани с „родителската отговорност“ по смисъла на член 2, точка 7 от същия регламент, са единствено съдилищата в Обединеното кралство.

20 A предявява иск за определяне на мерките относно упражняването на родителската отговорност пред High Court of Justice (England & Wales), Family Divison (Върховен съд (Англия и Уелс), отделение, което разглежда семейни спорове, Обединено кралство) в Лондон.

21 Tribunale di Milano се произнася по различен начин по отношение на издръжката, от една страна, за B, и от друга страна, за ненавършилите пълнолетие деца. Той приема, че е компетентен да разгледа искането за издръжка за B, тъй като по смисъла на член 3, буква в) от Регламент № 4/2009 то е акцесорно спрямо представляващия иск за гражданското състояние на лицата иск за съдебна раздяла. По отношение обаче на искането за издръжка за ненавършилите пълнолетие деца Tribunale di Milano установява, че няма компетентност да го разгледа, тъй като според него то е акцесорно не спрямо иск за гражданското състояние на лицата, а спрямо иска за родителска отговорност, който е от компетентността на съдилищата в Обединеното кралство.

22 A обжалва решението на Tribunale di Milano пред Corte suprema di cassazione (Касационния съд), като излага само едно основание, а именно нарушение на член 3, буква в) от Регламент № 4/2009, тъй като италианските съдилища били компетентни да се произнесат и по въпросите, свързани със задължението за издръжка на децата.

23 Според A начинът, по който Tribunale di Milano тълкувал член 3, буква г) от Регламент № 4/2009 и с оглед на който решил, че не е компетентен да разгледа искането за издръжка на децата, бил погрешен, тъй като от текста на посочената разпоредба не можел да се направи такъв извод за изключване на компетентността му.

24 Според запитващата юрисдикция разрешаването на спора налага да се определи как се съотнасят разпоредбите на член 8 от Регламент № 2201/2003 и на член 3 от Регламент № 4/2009 с оглед по-специално на условията по член 3, букви в) и г) от последния посочен регламент.

25 При тези условия Corte suprema di cassazione решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли да се приеме, че искане за издръжка на деца, предявено в рамките на производство за съдебна раздяла на съпрузите като акцесорно спрямо него, може да се разгледа както от съда, който е сезиран с това производство, така и от съда, пред който е висящо производството относно родителската отговорност, въз основа на критерия за превенция, или трябва задължително да се разгледа от последния, тъй като двата отделни критерия, посочени съответно в букви в) и г) от член 3 от Регламент № 4/2009, са алтернативни в смисъл, че единият задължително изключва другия?“.

По преюдициалния въпрос

26 С преюдициалния си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 трябва да се тълкува в смисъл, че когато съд в една държава членка е сезиран с иск за съдебна раздяла или за прекратяване на брака на родители на ненавършило пълнолетие дете, а съд в друга държава членка е сезирана с иск за родителска отговорност за това дете, по искането за издръжка на детето може да се произнесе както съдът, компетентен да разгледа съдебната раздяла или прекратяването на брака, като искане, което е акцесорно спрямо иск за гражданското състояние на лицата по смисъла на член 3, буква в) от този регламент, така и съдът, компетентен да разгледа иска за родителска отговорност, като искане, което е акцесорно спрямо него по смисъла на член 3, буква г) от споменатия регламент, или пък по такова искане задължително трябва да се произнесе последният съд.

27 С други думи запитващата юрисдикция иска да се установи дали фактът, че между критериите за определяне на компетентния съд по член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 е поставен съюзът „или“, означава, че те се изключват взаимно, или пък означава, че с искане за издръжка на ненавършили пълнолетие деца може да бъде валидно сезиран както съдът, компетентен да разгледа иска за съдебна раздяла, така и съдът, компетентен да разгледа иска за родителска отговорност.

28 В това отношение следва да се отбележи, че такъв въпрос възниква единствено в случаите когато искането за издръжка на ненавършило пълнолетие дете е акцесорно както спрямо „иск за гражданското състояние на лицата“, така и спрямо „иск за родителска отговорност“ по смисъла на посочените разпоредби, но не и когато същото е акцесорно спрямо само един от тези искове.

29 Поради това следва да се определи значението на понятието „акцесорно искане“ по смисъла на член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009.

30 В това отношение следва да се отбележи, че макар посочените разпоредби изрично да допускат национален съд да установи, че е компетентен да разгледа искане за издръжка в трансграничен контекст, ако lex fori му признава компетентност да разгледа съответния иск за гражданското състояние на лицата или иск за родителска отговорност, обхватът на понятието „акцесорно искане“, съдържащо се в тези разпоредби, не може да бъде предмет на преценка от съдилищата на всяка държава членка въз основа на респективното национално право.

31 Всъщност от изискването за еднакво прилагане на правото на Съюза следва, че след като в член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 не се съдържа изрично препращане към правото на държавите членки с оглед на определяне на смисъла и обхвата на това понятие, то трябва да получи самостоятелно и еднакво тълкуване навсякъде в Съюза (вж. в този смисъл решение Kásler и Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, т. 37).

32 Тълкуването трябва да отчита текста и контекста на разглежданата разпоредба, както и преследваната със съответната правна уредба цел (вж. в този смисъл решение A, C-523/07, EU:C:2009:225, т. 34 и цитираната съдебна практика).

33 От буквалното тълкуване на разпоредбите на член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 следва, че между исковете за гражданското състояние на лицата и исковете за родителска отговорност е установено разграничение.

34 Независимо че предвидените в споменатите разпоредби критерии за определяне на компетентния съд са посочени алтернативно, тъй като са свързани със съюза „или“, текстът им все пак не допуска да се установи недвусмислено дали алтернативността означава, че искането за издръжка на дете е акцесорно само спрямо иска за родителска отговорност или пък че то може да се счита за акцесорно и спрямо иск за гражданското състояние на лицата.

35 Що се отнася до контекста, в който се вписва посочената разпоредба, следва да се констатира, че установеното с нея разграничение само преповтаря това в разпоредбите от Регламент № 2201/2003.

36 Последният посочен регламент — в чието съображение 5 се предвижда, че за да се гарантира равенството на всички деца, същият обхваща всички решения относно родителската отговорност, включително мерките за защита на детето, независимо от каквато и да е връзка с брачното производство — ясно разграничава делата, отнасящи се до развод, съдебна раздяла или унищожаване на брака, от една страна, и тези, отнасящи се до определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност, от друга страна.

37 Всъщност компетентността на съдилищата да разглеждат дела, свързани с развод, съдебна раздяла на съпрузите и унищожаване на брака, се определя съгласно член 3, параграф 1, буква а) от Регламент № 2201/2003 въз основа на критерии, които отчитат основно настоящото или предишното местопребиваване на двамата съпрузи или на единия от тях, докато по отношение на родителската отговорност съображение 12 от споменатия регламент предвижда, че правилата за определяне на компетентността са уредени с оглед на висшия интерес на детето и особено на критерия на близостта.

38 С оглед на критериите за определяне на компетентния съд, които предвиждат, разпоредбите на член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 разграничават съдебните производства според това дали те се отнасят до права и задължения между съпрузите или до права и задължения на родителите спрямо едно или няколко от децата им.

39 Искането за издръжка на ненавършили пълнолетие деца спада към последния посочен вид производства, тъй като цели определяне на издръжката им от единия или другия родител с оглед осигуряване на средства за отглеждането и обучението им.

40 По самото си естество следователно искането за издръжка на ненавършили пълнолетие деца е неразривно свързано с иска за родителска отговорност.

41 По отношение на преследваните с Регламент № 4/2009 цели следва да се напомни, че видно от съдържащото се в него съображение 15, същият е насочен към защита на интересите на взискателите по вземания за издръжка и улесняване на доброто упражняване на правосъдие в Съюза.

42 Във връзка с целта за добро правораздаване се налага изводът, че исканията за издръжка на ненавършили пълнолетие деца не винаги са свързани с развод или раздяла. Освен това при последните производства не винаги се възлага задължение за издръжка на ненавършило пълнолетие дете.

43 Именно съдът, който е компетентен да разгледа иска за родителска отговорност съгласно дефиницията в член 2, точка 7 от Регламент № 2201/2003, би могъл обаче най-добре да прецени in concreto съображенията, свързани с искането за издръжка на детето, да определи размера ѝ с оглед поемане на част от разходите за отглеждането и обучението му, като го съобрази с предоставеното на двамата родители или на само един от тях право на упражняване на родителските права, с правото на лични отношения с детето и продължителността му, както и с други фактически по естеството си обстоятелства, свързани с отнесения пред него въпрос за упражняване на родителската отговорност.

44 Този подход гарантира и интересите на взискателя на издръжката, тъй като, от една страна, много по-лесно би могло да се поиска постановяване на решение за ненавършило пълнолетие дете от съда, който най-добре е запознат със съществените за преценката обстоятелства.

45 От друга страна, компетентният да разгледа искането за такава издръжка съд се определя съгласно предвидените в Регламент № 2201/2003 правила на правото на Съюза за установяване на съда, който може валидно да бъде сезиран с иска за родителска отговорност, уреден, както бе напомнено в точка 37 от настоящото решение, с оглед на висшия интерес на детето.

46 Всъщност следва да се подчертае, че при тълкуването на предвидените в член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 правила за определяне на компетентния съд задължително трябва да се отчита висшият интерес на детето. Това важи в още по-голяма степен, като се има предвид, че Регламент № 4/2009 трябва да се прилага в съответствие с член 24, параграф 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз, съгласно който при всички действия, които се предприемат от публичните власти или частни институции по отношение на децата, висшият интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение.

47 Следователно от текста, целите и контекста на член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 може да се заключи, че когато са сезирани две съдилища — едното с иск за съдебна раздяла или прекратяване на брака между съпрузи, които са родители на ненавършили пълнолетие деца, а другото с иск за родителската отговорност за тези деца — искането за издръжка на последните не може да се счита за акцесорно както спрямо иска за родителска отговорност по смисъла на

член 3, буква г) от този регламент, така и спрямо иска за гражданското състояние на лицата по смисъла на член 3, буква в) от същия регламент. То може да се счита за акцесорно само спрямо иск, който се отнася до родителската отговорност.

48 Ето защо на преюдициалния въпрос следва да се отговори, че член 3, букви в) и г) от Регламент № 4/2009 трябва да се тълкува в смисъл, че когато съд в една държава членка е сезиран с иск за съдебна раздяла или за прекратяване на брака на родители на ненавършило пълнолетие дете, а съд в друга държава членка е сезиран с иск за родителската отговорност за това дете, искането за издръжката на същото дете е акцесорно единствено спрямо иска за родителска отговорност по смисъла на член 3, буква г) от споменатия регламент.

По съдебните разноски

49 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

Член 3, букви в) и г) от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка, трябва да се тълкува в смисъл, че когато съд в една държава членка е сезиран с иск за съдебна раздяла или за прекратяване на брака на родители на ненавършило пълнолетие дете, а съд в друга държава членка е сезиран с иск за родителската отговорност за това дете, искането за издръжката на същото дете е акцесорно единствено спрямо иска за родителска отговорност по смисъла на член 3, буква г) от споменатия регламент.

Подписи